

میان رشته‌ای‌ها؛ میانبر تقویت دانش بنیان‌های علوم انسانی

زهرا رضمانی
خبرنگار گروه داشگاه

«شرکت‌های دانش بنیان علوم انسانی، اجتماعی و هنر در شورای تحول و ارتقای علوم انسانی شکل خواهد گرفت.» این خبری بود که ۱۱ خردادماه به نقل از سعیدرضا عاملی، رئیس شورای تحول علوم انسانی شورای عالی انقلاب فرهنگی رسانه‌ای شد. هرچند شکل‌گیری شرکت‌های دانش بنیان موضوع جدیدی نیست و حتی همین امروز در برخی رشته‌های مرتبط با علوم انسانی شرکت‌های معدودی در دانشگاه‌ها شکل گرفته، اما این حقیقت غیرقابل‌کتمان است که وقتی حرف از شرکت‌های دانش بنیان به میان می‌آید، تصور عموم جامعه و شاید خود بدنه دانشگاهی فعالیت دانشجویان و اساتیدی باشد که در رشته‌های غیرعلوم انسانی تحصیل و تدریس می‌کنند. رسیدن به محصولات فناورانه و نوآورانه را باید کارویژه شرکت‌های دانش بنیان

دانست و به همین دلیل است که فعالیت این شرکت‌ها در ساخت کلی رشته‌های علوم انسانی، علوم اجتماعی و هنر کمی دور از ذهن به نظر می‌رسد. به همین دلیل تشکیل این شرکت‌ها در عرصه علوم انسانی نیازمند لحاظ کردن ظریفی است که باید مدنظر مسئولان قرار بگیرد. براساس اطلاعات منتشرشده از سوی معاونت توسعه شرکت‌های دانش بنیان معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری از میان ۹ هزار و ۸۵۹ شرکت دانش بنیان، در مجموع ۶۶ شرکت دانش بنیان در حوزه صنایع فرهنگی، خلاق، علوم انسانی و اجتماعی وجود دارد. یعنی سهم این شرکت‌ها از کل اکوسیستم دانش بنیان کشور تنها ۰.۶۶ درصد است. سهم اندکی که نشان می‌دهد از یک سو هنوز مفهوم دانش بنیان در عرصه علوم انسانی در بدنه فعالان این حوزه آطور که باید جا نیفتاده و از سوی دیگر همه رشته‌های این حوزه قابلیت آن را ندارند که عرصه فعالیت‌های دانش بنیان برای آنها فراهم کرد. بااین حال توسعه رشته‌های میان رشته‌ای

رئیس شورای تحول علوم انسانی شورای عالی انقلاب فرهنگی:

شرکت‌های دانش بنیان به مرور موجب تقویت زیست بوم تمدنی و تمدن‌سازی می‌شوند

سعیدرضا عاملی، رئیس شورای تحول علوم انسانی شورای عالی انقلاب فرهنگی گفت: «سال ۱۳۸۹ ماده ۲ قانون حمایت از شرکت‌ها و موسسات دانش بنیان و تجاری سازی نوآوری‌ها و اختراعات در مجلس تصویب شده که پایه تاسیس شرکت‌های دانش بنیان بوده است. یعنی تجاری سازی نتایج تحقیق و توسعه، شاهد طراحی، تولید کالا و خدمات در حوزه فناوری‌های برتر بوده و با ارزش افزوده بالا باید دنبال شود. بحثی هم که ما داریم آن است که در دانش حوزه فناوری‌ها تنها دانش خلق فناوری مدنظر نیست بلکه بخش مهمی از دانش مربوط به سرمایه انسانی، مسئولیت اجتماعی، حوزه‌های فناوری و رابطه بین صنعت، کشاورزی و خدمات در حوزه عمومی و خصوصی با حوزه اجتماعی مرتبط‌شان است که همه آنها مربوط به دانش علوم انسانی می‌شود.» او ادامه داد: «یعنی در رشته‌های مدیریت، جامعه‌شناسی، ارتباطات و حتی دروجهی وقتی رابطه بین بخش‌های صنعتی با حوزه کسب و کارهای ملی و بین‌المللی شان مطرح می‌شود، بحث روابط بین‌المللی، مطالعات کشورشناسی، توسعه ارتباطات کسب و کار و... را شامل می‌شود که همگی مرتبط با علوم انسانی است. یعنی همان طور که یک شرکت دانش بنیان ایده‌ای برای توسعه فناوری ایجاد می‌کند، شرکت‌های علوم انسانی و علوم اجتماعی دانش بنیان نیز ظرفیت‌های برای مسائل مرتبط با روابط انسانی، سرمایه انسانی، مسئولیت اجتماعی، کسب و کار و توسعه زمینه‌های ارتباط با حوزه ملی و بین‌المللی را ایجاد می‌کنند. از این حیث نه تنها تناقضی با قانون مجلس ندارد، بلکه امتداد

رئیس دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس:

می‌توان زمینه ایجاد شرکت‌های دانش بنیان در برخی رشته‌های علوم انسانی را ایجاد کرد

محسن ایمانی‌ناتینی، رئیس دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس گفت: «شرکت‌های دانش بنیان می‌توانند در این حوزه موثر باشند. در دنیا هم در بحث تولیدات اقتصادی، تحولاتی شکل گرفته و می‌توان عنوان کرد اقتصادهای مبتنی بر شرکت‌های دانش بنیان در حال گسترش هستند و می‌شود از طریق دانش به افزایش سرمایه رسید. تصور می‌کنم هر کشوری که بتواند در این حوزه ورود سریع‌تری داشته باشد، موفقیت‌های بیشتری هم خواهد داشت. اما در وهله اول وقتی صحبت از شرکت‌های دانش بنیان به میان می‌آید، انتظار می‌رود که آنها با دیگر رشته‌ها مانند علوم پایه و علوم طبیعی و امثال آن که فناوری وجود دارد، ارتباط بیشتری داشته باشند.» او ادامه داد: «در عرصه علوم انسانی هم می‌توان زمینه‌ای را فراهم کرد که شرکت‌های دانش بنیان شکل بگیرند تا

عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی:

باید درگام اول ادبیات فناوری مرتبط با علوم انسانی را تعریف کنیم

عباسعلی رهبر، عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی گفت: «اینکه به علوم انسانی در قالب‌های مختلف توجه شود، اتفاق خوبی است. در همین راستا شورای تحولی ایجاد شده و در درون آن برخی منابع تولید و دغدغه‌هایی ایجاد شد و بعد نیز در حوزه ارتقای اساتید به حوزه علوم انسانی توجه شد. کار خوبی بوده که باید انجام می‌شد تا اهمیت لازم را در منابع بالادستی و شوراهای موثر تصمیم‌گیر مانند شورای عالی انقلاب فرهنگی و شوراهای اقماری آن بتوان دنبال کرد.» او ادامه داد: «نکته بسیار مهمی وجود دارد و اینکه ما نباید در مفاهیم مهندسی، معانی علوم انسانی را جای داده و بخواهیم از فضاها مهندسی و پزشکی به بهره‌مندی از علوم انسانی برسیم. این همان اتفاقی است که در دوره‌ای که قرار بود علوم انسانی در غرب رشد پیدا کند و به عنوان علوم مستقل شناخته شود، دنبال می‌شد. مثلاً از فیزیک اجتماعی و مهندسی اجتماعی صحبت می‌شد. از این رو باید دقت کرد تا ما نیز در دام این مساله نیفتیم.» عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی بیان داشت: «شرکت‌های دانش بنیان که مبنای آنها مباحث فیزیک و شیمی، تجربی و... است، با توجه به اینکه کمی محور بوده و خروجی مشخصی هم دارند، باید آن را به عنوان یک آسیب و همچنین یک تحول در نظر بگیریم. مساله دیگر بحث فناوری است و نباید فناوری را مختص کنیم به ابزار عینی، فیزیکی و تجربی؛ چراکه فناوری می‌تواند به حوزه علوم انسانی هم ورود کند، به شرط اینکه استحصال در آن صورت بگیرد. یعنی بدون استحصال ورود به فناوری و فناوری نرم ممکن نخواهد بود.» رهبر بیان داشت: «در ادبیات شرق بحث جدی به نام فناوری نرم داریم که برخلاف فناوری سخت، دانش‌ها و آگاهی‌هایی که در عرصه علوم انسانی وجود دارد را به یک مهارت تبدیل می‌کند. مثلاً شما بحث تربیت در آموزش و پرورش، اردوهای جهادی، اعتکاف و... را در نظر بگیرید که می‌توان آنها را در قالب فناوری نرم به شرط اینکه استحصال در آن صورت بگیرد، دنبال کرد. استحصال به معنای آن است

این بستر را فراهم کرده که بتوان شرکت‌های دانش بنیان را راه انداخت که از ظرفیت رشته‌های مختلف برای رسیدن به هدف مورد نظر استفاده کنند، به طور مثال می‌توان شرکت‌هایی داشت که در سوک نیروی انسانی مرتبط با رشته‌هایی مانند مهندسی کامپیوتر در آن حضور داشته باشند و در سوی دیگر افرادی که در زمره رشته‌های علوم انسانی تحصیل یا تدریس می‌کنند و از قبل این همکاری، بتوان محصول جدیدی مانند نرم‌افزار تولید کرد که نگاه جامعه‌شناسی یا مردم‌شناسی را هم دنبال کرده باشد.

الزامات ایجاد شرکت‌های دانش بنیان علوم انسانی

بااین حال نمی‌توان این مساله را نادیده گرفت که صرف تصویب ایجاد شرکت‌های دانش بنیان در شورای تحول علوم انسانی، نمی‌توان انتظار تحول در این زمینه و حرکت جامعه دانشگاهی به سمت ایجاد چنین شرکت‌هایی را داشت، بلکه برای تحقق این مهم پیش‌نیازهایی لازم است که شاید

اصلی‌ترین آن را بتوان تغییر نگاه و فرهنگ سازی فعالیت‌های دانش بنیان در میان بدنه دانشگاهی و همچنین تعریف درست از چنین فعالیت‌هایی در حیطه علوم انسانی تعریف کرد. موضوع دیگر اینکه باید سازوکارهای لازم برای پررنگ شدن مباحث مرتبط با این حوزه از سوی دستگاه‌های کشور فراهم شود؛ چراکه یکی از بخش‌های بزرگ مصرف‌کننده از خدمات این حوزه دستگاه‌های دولتی هستند. در غیر این صورت نمی‌توان انتظار داشت محصولات و خدمات ارائه شده در این حوزه از سوی بدنه جامعه مورد استفاده قرار بگیرد. موضوع مهم دیگر آن است که باید بخشی از بودجه پژوهشی دستگاه‌ها به این مساله اختصاص پیدا کند؛ چراکه انجام فعالیت‌های تحقیق و توسعه که هدف اصلی ایجاد شرکت‌های دانش بنیان محسوب می‌شود، بدون تأمین مالی غیرممکن است. در ادامه سراغ رئیس شورای تحول علوم انسانی و دو تن از اساتید علوم انسانی رفتیم تا درباره کم و کیف راه‌اندازی این شرکت‌ها بگویند.

این قانون به دیگر حوزه‌های علمی خواهد بود.» رئیس شورای تحول علوم انسانی شورای عالی انقلاب فرهنگی با بیان اینکه ما در این شورا کارگروهی راحت عنوان کارگروه فناوری و نوآوری ایجاد کرده‌ایم؛ گفت: «این کار با رویکرد تاسیس شرکت‌های دانش بنیان در حوزه علوم انسانی و علوم اجتماعی و هنر بوده است. همچنین امروز حوزه نوآوری عمومی یکی از حوزه‌های مهم است که به صورت داوطلبانه به حل مسائل پیرامونی هم در حوزه روستایی، هم شهری و... می‌پردازد. البته برای اینکه قلمرو فناوری عمومی افزایش پیدا کند، حمایت‌های مالی از آن صورت می‌گیرد. مدلی که در گذشته داشتیم، مدل جهاد سازندگی بود که متأسفانه این ظرفیت را از دست دادیم و بعد از ادغام جهاد سازندگی با وزارت کشاورزی، عرصه سازندگی و نوآوری عمومی ضعیف‌شد. در حالی که در ژاپن ۲۰ هزار تا ۳۰ هزار شرکت نوآوری عمومی وجود دارد که آنها حل کردن مساله آبیاری یا دیگر حوزه‌ها را در دستور کار قرار می‌دهند. عاملی بیان داشت: «اگر شرکت دانش بنیان در عرصه علوم انسانی داشته باشیم، بسیار کم‌رنگ است و نگاه قالب همان شرکت‌هایی هستند که آنها را مرتبط با تولیدات فناوری می‌دانیم. تمام این شرکت‌ها نیز جزء شرکت‌هایی هستند که حوزه تحقیق و توسعه فناوری را تأمین می‌کنند. اما مساله ما آن است که این حوزه چندوجهی است. یعنی بخشی از آن مربوط به رشته‌های مهندسی، بخش دیگر مربوط به رشته‌های کشاورزی و بخشی هم مربوط به علوم انسانی، علوم اجتماعی و هنر است. امروز کارگروهی که باید شرکت‌های دانش بنیان علوم انسانی را ایجاد کند، تصویب کرده‌ایم اما شاید ۲ یا ۳ ماهی طول بکشد که شرایط حقوقی این کار فراهم شود اما بعد از آن می‌تواند به یک روند تبدیل شود.» او افزود: «شرکت‌های

می‌توانند در عرصه تولید سرمایه و افزایش ثروت کمک کنند. همچنین دانشجویان و اساتیدی که در این عرصه فعالیت می‌کنند هم بتوانند به درآمد و سرمایه برسند. به عنوان نمونه اگر در حوزه باستان‌شناسی شرکت‌های دانش بنیان داشته باشیم، می‌توانیم وظایفی مانند حفاری را در مناطقی که احتمال وجود آثار تاریخی وجود دارد برعهده بگیریم، همچنین می‌توانیم بحث مرمت اشیای کشف شده و بناهای تاریخی را هم دنبال کنیم. همچنین در حوزه تعلیم و تربیت می‌توان چنین شرکت‌هایی را داشته باشیم تا وضعیت تدریس را در مدارس، دانشگاه‌ها و دوره‌های دانشگاهی بررسی کنند و حتی نتایج آن را طی سال‌ها بررسی کرده و از این طریق به تحقیقات کاربردی دست پیدا کنند.» رئیس دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس افزود: «می‌توان پیوندی بین رشته‌های علوم انسانی با دیگر رشته‌ها ایجاد

کرد تا به صورت بین‌رشته‌ای فعالیت‌هایی صورت بگیرد. در این میان شاید در حوزه تولید بازی‌ها، انیمیشن و عرصه‌های هنری کارهایی را انجام داد، یعنی مثلاً در حوزه بازی و انیمیشن رشته تاریخی وارد عمل شده تا بازی تولیدی با واقعیت‌های تاریخی انطباق داشته باشد که هم یک اثری تولید شود و هم پشتوانه تاریخی داشته باشد. همچنین در حوزه مشاوره و روانشناسی تولیدات خاصی را با دیگر رشته‌ها انجام داد که می‌توان به تولید نرم‌افزارهای مربوطه اشاره کرد.» ایمانی‌ناتینی با بیان اینکه می‌توان شرکت‌های دانش بنیان را در عرصه علوم انسانی داشته باشیم، تصریح کرد: «شاید در حوزه‌های خاصی مانند تجاری سازی پژوهش، عرصه‌های دیگر دانشی اول باشند اما در حوزه‌های علوم انسانی هم می‌توان به زمینه‌هایی دست پیدا کرد و برخی از رشته‌های این حوزه نسبت به دیگر حوزه‌ها تقدم دارند.»

یکشنبه ۱۳ خرداد ۱۴۰۳
شماره ۴۱۵۳
WWW.FDN.IR
FARHIKHTEGADAILY